Uumama Namaatti Xinxalluu-Kutaa 2ffaa

Description

Dhugumatti Rabbii ofii beekanii itti amanuu fi Isaaf ajajamuun miâ€™aa guddaa jireenya tana keessatti namni dhandhamuudha. Hanga fedhe, nyaata miâ€™aawa haa nyaatu, qabeenya fedhe haa qabaatu, dubartii fedhe haa fuudhu, miâ€™aan inni wantoota kanniin irraa argatu, miâ€™aa Rabbiitti dhiyaachu irraa argatuun gonkumaa wal hin qixxaatu. Rabbiin beekuu fi Isaaf ajajamuu irraa gammachuu fi tasgabbiin argamuu itti fufaa fi yeroo hundaa kan turuudha. Gammachuu fi miâ€™aan fedhii lubbuu fi foonii guuttachuun argamuu yeroo gabaabaaf kan turuu fi tarii gara hadhaatti jijjiramu kan dandaâ€™uudha. Kanaafu, namni jireenya keessatti gammachuu addaan cinne hawwuu, Rabbii isaa beekuu fi Isaaf ajajamuuf tattaafachu qaba. Akkuma yeroo darbe jennee Rabbii ofii beekuuf sifaata Isaa beeku fi uumamtoota gara sifaata Isaatti akeekanitti xinxalluudha. Uumamtoota ajaaâ€™ibaa gara sifaata Rabbii akeekan keessaa tokko ilma namaati. Kutaa darbe irraa itti fufuun uumama mataa keenyatti ni xinxallina:

Cophni wal makaan gadaamessa keessa erga gahee booda wanta adeemsifamu mee itti xinxalli. Copha akka duumessaa kanarraa dhiiga ititaa taasise. Dhiiga itiita kana gara muraa foonitti jijjire. Muraa foonii kanarraayis lafee uumuun foon uwwise.

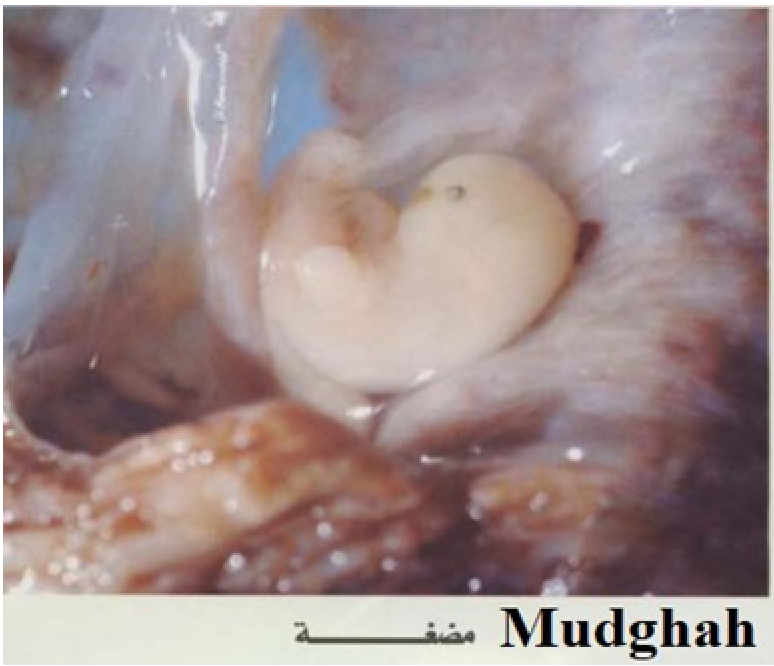

Amma mee akkamitti kutaa qaamaa wal-qixxaaâ€™aa fi wal fakkaatu kana gara narvii, lafee, ujumoo dhiigaa fi kan birootti akka qoqqoode ilaali. Ergasii, tokko tokkootti hidhaa cimaan akkamitti akka walitti hidhee fi hiikamu irraa fagoo akka taâ€™e mee ilaali. Akkamitti lafee foon uwwisee fi itti maxxansee. Foon lafeef uffataa fi eeggumsa taasisee. Lafees foon kan baadhattuu fi kan dhaabdu taasise. Foon lafeen

dhaabbata, lafeenis fooniin eeggamti. Kana hunda kan akkanitti ijaaree Rabbii Oltaâ€™aa malee jiraa?

Ilma namaa kana akkamitti akka boce fi boca isaa akkamitti akka miidhagse mee ilaali. Gurra, ija, afaan, funyaanii fi qaawa biro ni baasef. Harka lamaanii fi luka lamaan ni dheeresseef. Fiixee harkaa fi lukaa akkamitti qubbiinitti akka qoqqoode mee ilaali. Ergasi qubbiniis fiixee kottee ofirraa qaban godheef. Keessa qaamaa onnee, garaacha, kale, tiruu, sonba, gadaamessa, qaraxixii fincaanii fi marâ€™imaa irraa akkamitti akka ijaaree fi hundi isaaniitu hojii mataa isaanii akka qaban mee itti xinxalli.

Lafee qaamaaf jabeenyaa fi utubaa taatee keessatti ogummaa daangaa darbe mee ilaali. Khaaliqni hammaa fi boca garagaraa irratti safara lafee murteesse; lafeen gariin xiqqaa, gariin guddaa, gariin dheeraa, gariin gabaabaa, gariin jallataa, gariin geengoo, gariin haphii, gariin furdaa, gariin jajjaboo, gariin golbo. Tokko tokko keessa akkamitti akka seensisee ilaali. Gariin wal keessa seenun walitti maxxanu, gariin immoo walitti hidhaa qofa. Faaydaa ishii irratti hundaaâ€™e bocni lafee akkamitti akka gargara taâ€™e mee ilaali. Fakkeenyaf, kutaa ilkaanii keessaa aâ€™oon nyaata bulleessuf waan itti fayyadamaniif balâ€™oo taasifamte. Ilkaan fuunduraa (qaarriffaan) immoo meeshaa ittiin muran waan taâ€™eef fiixeen isaa qara.

Namni qaama isaa guutuu sochoosu fi kutaalee qaamaa muraasa naanneessuun haajaa isaa bahuu waan barbaaduf, lafee isaa lafee tokko hin goone. Kana irra, lafee baayâ€™ee isaaf godhe. Lafeewwan jidduu wal-qunnamtii taasisuun salphatti akka sochoâ€™uu haala mijeessef. Lafeewwan walitti galanii fi hidhaman kunniin hangaa fi bocni isaanii sochii barbaadame irratti kan hundaaâ€™edha.
Lafee walitti galan kanniini fi kutaalee qaamaa akkamitti akka jabeesse fi hidhaa cimaan walitti hidhee mee ilaali. Fiixee lafeewwanii kana irratti dabalata taasisuun tokko tokko keessa akka seenu fi walitti galoo godhe. Namni yommuu sochii barbaadu, lafeen walitti galan (gaxaaxamaman) kunniin isa hin didan. Osoo walitti galuumsi (joint) lafeewwan jidduu jiraachu baate silaa sochoâ€™u hin dandaâ€™u.

Uumama mataatii fi lafee baayâ€™ee inni qabu mee itti xinxalli. Lafeewwan isa keessa jiran boca, dheerinnaa fi hojii garagaraa kan qaban yoo taâ€™u baayâ€™inni isaanii hanga 55 gaha jedhama. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa akkamitti akka ijaare fi akkuma namni geejjiba isaa yommuu yaabbatu gubbaa taaâ€™u, mataas qaama gubbaa taasise. Mataan qaama gubbaa irra waan taaâ€™eef, qaamolee miiraa shananii fi meeshaalee hubannoo biroo isa keessa kaaâ€™e. Dhageettin, argituun, funfachuun, dhandhamuun mataa irra jiru. Gogaan qaama miiraa tuqaatii waan taâ€™eef isaa fi qaamoolee biro haguuga. (Asitti â€œmataaâ€• yommuu jennuu kutaa mormaa ol jiruudha.)

Qaama miiraa argituu qaamaaf akka waardiyaa, eegdu fi qorataa taatuuf fuundura mataa godhe. Ija lamaanu baqana torba irraa ijaare. Baqanni hunduu amala, hamma fi hojii mataa isaa dandaâ€™e qabu. Baqannawaan kanniin keessaa baqanni tokko osoo keessaa bade ykn haalaa fi bakka isaa gadi lakkisee, silaa ijji arguu hin dandeessu. Ergasii Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa baqana torban kana keessatti uumama ajaaâ€™ibaa kaaâ€™e. Innis qaroo ijaa gurraatti hanga firii misiraa geessudha. Qaroo ijaa tanaan wanta bahaa fi dhiya, samii fi dachii jidduu jiru ilaala. Baqanni torban kunniin, nyaarri fi qoolli ijaa qaroo ijaatiif tajaajiltootaa fi eegdota taâ€™u. Rabbiin uumamtoota hunda caale tolti Isaa baayâ€™atte.

Boca fi hanga ijaa akkamitti akka tolche, ergasii haguuggi, eeggumsaa fi miidhaginna akka taâ€™uuf nyaaraa fi qoolaan akkamitti akka miidhagsee mee ilaali. Qoolli ijaa ija irraa miidhaa, awwaara fi xurii eega. Akkasumas, hooâ€™a fi qorra baayâ€™ee ija irratti miidhaa fiduu dandaâ€™u ittisa. Ergasii fiixee qoola ijaa irratti miidhaginnaa fi faaydaa birootiif akka tolu rifeensa magarse. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ija xiqqoo tanaaf wantoota samii fi dachii keessa jaran akka argitu dandeetti kenneef.

Medical illustration of an ear

Rabbiin namaaf qaamaa miiraa dhageetti ni baaseef. Uumama gaarii irratti gurra uume. Hojii isaa sirnaan hojjata. Sagalee waraabun keessoo gurraatti akka geessuf ala gurraa golboo taasise. Akkasumas, alli gurraa sochii ilbisootaa namni hubachuun akka dafee ofirraa oofuuf ni barbaachisa. Qilleensaa fi sagalee erga sassaabe hamma isaanii hirâ€™isuu fi laaffisuun gara keessotti akka dabarsuuf dhoqa, boollaa fi gingilchaa godheef. Akkasumas, ogummaan biraa ilbisni yommuu gurra seenu akka gara keessatti hin dabarree karaa itti dheeresa. Kuni immoo dafee namni ilbisa san akka of keessaa baasu isa taasisa.

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ogummaa Isaatiin dhangalaâ€™aa gurraa garmalee kan hadhaawu taasise. Yommuu ilbiisni gurra seentu hadhaan kuni duubatti deebisa. Dhangalaâ€™aa ijaa immoo kuraawaa taasise. Kunis badiinsaa fi faallama irraa ija eega. Ijji moora waan taateef dhangalaaâ€™an ishii kuraawaa taâ€™uun ishii eega. Dhandhama wantoota akka addaan baasuuf dhangalaâ€™aa afaanii immoo miâ€™aawaa taasise.

Mee haa gaafannu, warroota Rabbiit amanu didan, â€œEenyutu akkanatti lafee ijaaree walitti galchee? Namaaf harkaa luka gochuun fiixee isaanii irratti qubbiin shan taasisee? Eenyutu ija, gurra fi afaan boca, haala fi amala garagaraa irratti uumee? Dhangalaâ€™oo gurraa hadhaawaa, dhangalaâ€™oo ijaa kuraawaa, dhangalaâ€™oo afaanii immoo miâ€™aawaa hin hadhoofnee fi kuraawaa hin taanee kan godhe eenyuu? Kuni hundi mataa ofiitiin boca, hamma fi amala ofii murteeffachuu dandaâ€™uu? Mataa ofiitiin kana hunda gochuu waan hin dandeenyeef Rabbii waa hundaa beeku fi ogeessa taâ€™etu uumee. Rabbiin Oltaâ€™aan ni jedha:

وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ
لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ٧٨

â€œ**Homaa kan hin beekne taatanii garaa haadha keessanii keessaa Rabbiin isin baase. Akka galateefattaniif dhageetti, argituu fi qalbii isiniif taasise**.â€• Suuratu An-Nahl 16:78

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ilma namaa erga uumee garaa haadhaa keessaa gara addunyaatti baase. Yeroo kanatti beekumsa wanta jedhamu hin qabu. Meeshaalee beekumsa ittiin argatuu fi baratuu uumeef. Meeshaaleen kunniinis: dhageetti, argituu fi qalbiidha. Dhageettin wantoota naannoo jiru dhagahuun gara handhuura hubannaatti dabarsa. Argituunis wantoota naannoo jiru arguun gara handhuura hubannaatti dabarsa. Qalbiinis wantoota ijaan mulâ€™atanii fi gurraan dhagahaman addaan baasti, ni hubatti. Qalbii yommuu jennu foon onnee qaama keessatti argamuu qofa osoo hin taâ€™in hiika balâ€™aa kan qabuudha. Fakkeenyaf, namni tokko namoonni haala salphaan kan isa gowwoomsan yoo taâ€™e, â€œInni qalbii hin qabuâ€• jedhama. Asitti qalbii hin qabu yommuu jedhamu onnee qaama keessaa hin qabu jechu miti. Kana irra handhuurri ykn wiirtuun hubannaa isaa dadhabaadha jechuudha.

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa dhageetti, argituu fi qalbii kan namaaf uumeef, akka Isa galateefatanii ganda qananii (Jannata) gahaniifi. Isa galatefachuun kan taâ€™u, qaamolee kanniinitti fayyadamuun Isatti amanuu, Isaaf gadi of qabuu fi hojii gaggaarii hojjachuudha. Fakkeenyaf, namni Rabbiin galateefatu, dhageetti isaatiin Qurâ€™aana fi dubbii gaarii ni dhageefata. Argituu isaatiin uumamtoota dachii fi samii keessa jiran itti xinxalluuf ni ilaala, kitaabbanii fi barruulee gaggaarii ni dubbisa. Ergasii wantoota dhageefatee fi argee kanniin irraa qalbii isaatiin haqa ni hubata. San booda, Rabbitti amanuu fi Isaaf ajajamuun galata galcha. Yoo akkana godhe, ganda lamaanitti ni milkaaâ€™a.

Kitaabban wabii:

[1]Miftaahu Daaru saâ€™aadah-fuula 541-544, Imaamu ibn Al-Qayyiim
Men and The Universe-hiika boqonnaa muraasaa kitaaba armaan olii-fuula 11-16

Date Created
March 15, 2019
Author
admin